

ZABYTKOWE DRZWI WODZISŁAWSKIEGO PAŁACU

Przez ubiegłe dwa miesiące grudnia i stycznia najpierw Muzeum, a następnie Urząd Stanu Cywilnego zamknęły czasowo swe główne wejścia dla zwiedzających i interesantów. Zmiany organizacji ruchu w obu placówkach podyktowane były koniecznością przeprowadzenia kapitalnej konserwacji drzwi, co wiązało się z ich demontażem i postawieniem w ich miejscu drewnianego parkanu zabezpieczającego.

Zadanie powyższe powierzono doświadczonemu konserwatorowi zabytków i dobremu restauratorowi pracującemu na stałe w Muzeum w Pszczynie Janowi Gałaszowski, który m.in. trzy lata wcześniej dokonał konserwacji i przywrócił pierwotne barwy kartusowi fundatorów wodzisławskiego pałacu.

Obecne zadanie, jakiego się podjął wraz z ekipą współpracowników, było o wiele bardziej skomplikowane nie tylko z konserwatorskiego punktu widzenia, ale także trudności fizycznych, gdyż każde z skrzydeł drzwi po zdemontowaniu ważyło przynajmniej ćwierć tony.

Konserwacja, do której przystąpiono już w ubiegłym roku, oprócz naprawy i częściowej wymiany zawieszek konstrukcyjnych, przywrócenia pierwotnego stanu, miała także odpowiedzieć na szereg ważnych pytań dotyczących: chronologii zabytku, pierwotnego wyglądu, techniki wykonania, ewentualnych napraw i innych dodatkowych elementów, jakie mogły się niespodziewanie pojawić w czasie restauracji zabytkowych drzwi. Do tej pory, jak wiadomo, zabezpieczenie drzwi polegało głównie na ich pokrywaniu farbą olejną. Wielokrotne powtarzanie tych czynności, bez usuwania starych nawierzchni, na przestrzeni półwiecza sprawiło, że wiele elementów zdobniczych była już niewidoczna i częściowo zatarta. Tym samym działania te przyniosły w konsekwencji deprecjację starej, dobrej kowalskiej roboty.

Obecne odnowione główne drzwi prowadzące do wnętrza pałacu zarówno od strony południowej, ale także północnej, nie są pierwotne. Analiza stylistyczna, technika oraz technologia ich wykonania dokonana podczas ich konserwacji, pozwala zauważyć, że masywne, żelazne wrota powstały w latach 70-80 XIX w. Najpewniej zastąpiły one wcześniejsze drzwi drewniane – pełne, które były powszechne zakładane dla rezydencji wznoszonych nawet w XIX w. Podobne drewniane drzwi ma do dziś także druga rezydencja późnobarokowa w Napajedli (Morawy), fundacji Guidobalda Dietrichsteina i jego drugiej żony Marii Anny Rottal.

Bardzo trudno jest obecnie wskazać, kto zaprojektował nowe drzwi wodzisławskiego pałacu. Badania w archiwum raciborskim, gdzie zachowana jest niewielka liczba dokumentów odnoszących się do dzieł miasta, nie dostarczyła jak dotychczas jakichkolwiek informacji na ich temat bądź chociażby przeprowadzonego w 3 ćw. XIX w. remontu pałacu. Na podstawie podanych powyżej przesłanek chronologicznych można jedynie wskazywać, że fundatorem nowych, obecnie odnowionych drzwi mógł być emerytowany landrat powiatu grudziądzkiego Edward Brauns

Władze niasta na tle drzwi magistratu. Zdjęcie z 1926r. - arch Muzeum.

(1800-1881) który, jak wiemy, zakupił dominium wodzisławskie w 1860 r. i jako jeden z nielicznych właścicieli związał się na stałe z tą rezydencją. Skądinąd wiemy również, że landrat ten zapisał się złotą czcionką w historii miasta i dzięki niemu powstało wiele cennych inicjatyw, m.in. Towarzystwo Upiększania Miasta, nowy szpital, który stanął przy obecnej ul. Styczyńskiego.

Szczególnie ważnym dla Edwarda Braunsa była przeszłość miasta, gdzie w latach 1867-1868 w lesie na Grodzisku ufundował Zameczek - leśniczówkę, w którym kultywowana była historia Wodzislawia i regionu. Obecnie także i drzwi należy wpisać w poczet trwałych dokonań tego emerytowanego landrata.

Bardzo trudno jest wskazywać obecnie przyczyny, jakie doprowadziły do całkowitej wymiany drzwi? Czy wielki pożar miasta

w 1822 r., który dotknął także i pałac, na tyle uszkodził ich konstrukcję, że po upływie ponad pół wieku należało je całkowicie wymienić i zastąpić nowymi? Tego, niestety, nie wiemy. Obecnie wszelkie przesłanki każą przypuszczać, że całkowita wymiana drzwi bez zachowania jakichkolwiek wcześniejszych tradycji mogła być spowodowana względami utilitarnymi przy zachowaniu finezji i stylistyki właściwej dla tego obiektu. Funkcjonalność – to wymuszone novum wiązało się z zastąpieniem drzwi drewnianych, pełnych, na żelazne z jak największą powierzchnią świetlną. Dzięki temu rozwiązano częściowo problem *mrocznego holu*, który szczególnie u wejścia od strony południowej zmuszał jego użytkowników do podtrzymywania światła całodobowego.

Niewątpliwie artyście, który zaprojektował nowe drzwi do wodzisławskiego pałacu około 3 ćwierćwiecza XIX w., chodziło również o zachowanie stylistyki, czego jaskrawym elementem jest pięknie zdobiona motywami roślinnymi krata zewnętrzna. W wizualistycznym, całościowym spojrzeniu można w niej widzieć uproszczony motyw kwitnących kwiatów. Taki obraz pozwala wyróżnić trzy strefy. Pierwsza, dolna stanowi przyziemie dla wzrastających łodyg roślin, a reprezentowana jest przez dwie płyciny skrzydeł drzwi. Kolejna strefa to nadziemie złożone z łodyg roślin z wyrastającymi z nich liśćmi, którą stanowią skręcone finezyjnie pręty. W górnej najwyższej partii kraty, wydzielonej dodatkowo w konstrukcji drzwi przez lekko esowatą listwę żelazną, znajduje się strefa gęsto usianych kwiatów z naturalnie wkomponowanymi liśćmi i innymi elementami stylizacyjnymi. Jest to strefa najbogatsza i bez wątplenia świadczy o prawdziwym kunszcie ówczesnego ślusarstwa i kowalstwa artystycznego. Dodatkowym elementem jest klamka, której uchwyt w swej narracji nawiązuje także do wzorców roślinnych, gdyż nosi ona kształt stylizowanego liścia.

W czasie prac konserwatorskich i restauracyjnych doszło do wielu odsłonień farb i zatartych elementów zdobniczych drzwi. Okazuje się, iż drzwi pierwotnie pomalowane były na kolor czarny, a większość zdobień roślinnych pokryto kolorem złotym. To oczywiście podkreślało rangę tego obiektu, do którego, jak widzimy, Edward Brauns przywiązywał szczególną wagę. Dobrze się stało, że inwestycja ta, wykonana z należytym kunsztem i sztuką konserwatorską, może cieszyć nawet najwybredniejsze oko konesera sztuki.

Sławomir Kulpa